

DISSERTATIO

INAUGURALIS MEDICA

DE

ASPXYXIA

QUAM ANNUENTE

MAGNIFICO DOMINO

PRAESIDE ET DIRECTORE

AG

INCLYTA FACULTATE MEDIC

REGIAE SCIENTIARUM UNIVERSITATIS HUNGARICAE

PRO GRADU

DOCTORIS MEDICINAE

RITE OBTINENDO

PUBLICAE DISQUISITIONI SUBMITTIT

IOSEPHUS KOROMPAY

DOCTOR CHIRURGIAE ET OBSTETRICIAE MAGISTER

HUNGARUS TATENSIS

Theses adnexae publice defendentur in Palatio Uni-
versitatis die Martii 1836.

BUDA E,

TYPIS REGIAE UNIVERSITATIS HUNGARICAE.

In'be' sinylöt látva, ne vonjuk - el
Se' karunkat tőle, 's keserveit
Oszlassuk; édes Szenvedőnek
Nyujtani irt 's letörülni könnyét.

ORVOSI ÉRTEKEZÉS

A Z Á L H A L Á L R Ó L.

MELLYET IRT

KOROMPAY JÓSEF

ORVOS DOCTOR SEBÉSZ, ÉS SZÜLÉSZ

1 8 3 6.

B U D Á N,

A' KIR. EGYETEM' BETŰIVEL.

FÓTISZTELENDŐ TUDÓS

GROSSER JÁNOS URNAK

MAGYAR ÉS ERDÉLY ORSZÁGI KEGYES REND

FŐ-IGAZGATÓJÁNAK

SS. MM. ÉS BÖLCSELEKEDÉS KOSZORÚSÁNAK.

'S UGYAN EZEN KAR

EGYETEMI TAGJÁNAK.

A' TUDOMÁNYOK, ÉS MESTERSÉGEK
VALAMINT
A' TANÚLTAK, ÉS TANULÓK
LELKES BARÁTJÁNAK,
NEMZETI NYELVÜNK BUZGÓ ELŐMOZDÍTÓJÁNAK
ÉS A' SZEBB IZLÉSEL ROKON FEJLŐDÉS
JÓZAN ÁPOLÓJÁNAK
AJÁNLIJA.

A' SZERZŐ.

Főtisztelendő Ur!

Iskolai pályámnak határját szerencsésen elér-
vén, midőn tanuló esztendeimre vissza pillan-
tok Nagyérdemű Szerzeted Országszerte elismért
hathatós munkalkodását személyem oktatásában
is buzgó hálaadással köszönni tartozom. Bölcs
kormányod, atyai gondoskodásod, határtalan
szorgalmad, 's példás életed valamint eddig,
úgy ennekutána is bizonyosan eszközölni fogja
azt: hogy minden dicséretet túlhaladó Szerze-
ted, a' két Testvérhaza magzatjait a' közjó hasz-
nára, az emberiség javára, 's a' szülék öröme-
re szüntelen nevelje. Ha csekély értekezésem
némelly balitéletek kiírtására, 's csak egy honfi
becses életének megtartására is akármiképen esz-

köz leend, fáradozásom elegendőképen meg lesz
jutalmazva. Azon boldog pillantat új alkalmat
fog nyújtani mind Főtisztelendő Atyaságod, mind
pedig Nagyérdemű Szerzeted munkás Tagjai
iránt buzgó hálaadósom megújítására, ki tovább
is magamat atyai kegyeségtekbe alázatosan
ajánlom.

Az Alhalálnak történeti tekintete.

Minekutána néha a' jötevő természet hathatós munkálkodása, néha pedig az illy szerencsétlenekre hasznos befolyással működő véletlen esetek, úgymint rázás, lárma, 's több e' félek olly csudás következéseket szültek volna, hogy nem csak az eltemetendő, hanem az eltemetett álholtak is a' haza javára, a' közjó előmozdítására, 's tulajdon családjaik rajzolhatatlan öröme ezen életre ujjonnan feltámasztattak: a' szerencsétlenczen igaz szívvel könyörölni óhajtó emberbarátoknak, 's a' természeti tünemények okait fürkésző fáradhatatlan elméknek semmi sem lehetett fontosabb mint azon eszközökrül elmélkedni, mellyekkel az álholtakat felébresztvén az eltemetetés veszedelmétől megmenthetnék. Így történt, hogy már a' Görögök, és Rómaiaknál, sokan az álholtak felélesztésében fáradoznak, kik közül a' régi történetírók által egyebeken kívül Heracles Asclepiades, Empedocles, és Tyanai Apolonius a' legnevezetesebbek közé számláltnak. Ezek isteni tiszteletben tartattak, és a' holtak feltámasztóinak nevezettek. Később a' Görögöknél, azok kik ismét felélesztettek ünnepiesen vezettetek vissza az élők társágába.

Ezen egyes Férjfiak fáradozása azonban korán sem volt olly nagy kiterjedésű, hogy minden iparkodás mellett sok álholt a' régiek szokása szerint az égő farakásra tétetvén, ámbár az égetés közt az újra megjelenő életnek bizonyos jeleit adnák, még is el ne éget-

tenének. Így emlét Plinius az ő természeti történetében három személyt, kik az égő fának lángjai közt ismét fel éledtek; mondja tovább hogy Asilius Aviola Polgármester, és Lucius Lamia Népszónok az égőfa lángjai között eleveneknek láttattak ugyan: de a' segédkezek lehetetlen használhatása miatt megégettettek. Celius Tubero mivel már a' kisebb tűzben feléledt, a' haláltól megmentetett. Bernhárd a' párisi sebész egy szerzetest négy napi eltemtetése után a' koporsóból elevenen látott ki vétetni. Misson Normandiából Ruenből származott Civile Ferenczről azt írja: hogy négyszer halt meg, és ugyan annyiszor eltemtetett, de háromszor fel támodott.

Az egyes emberek fáradozása, vagy más befolyások által feltámasztott álhottak, 's az égő tűz lángjai közt életet bizonyító testek csak hamar elhatározzák az előjárókat olly törvények szerzésére, és végre hajtsárra, mellyek az eféle balesetektől az embereket ország szerzte jobban biztosítsák. Így történt, hogy a' Thraczok Herodotus szerint három, a' Rómaiak pedig mint Plinius bizonyítja hét napig tarták a' holttestet házaikban, 's minekelőtte megégetnék, egy újját, vagy újjának egy izét el metszenék; ide járult még a' mosás, a' holtak nevére való háromszori felkiáltása; 's a' kivitel alkalmával a' fogadott sirók és sírónék fűszaggató rimánkodása. A' Caraibok étellel ellátott holtjaikat tíz napig tartogatták kitárt koporsóban, és csak ezen idő lefolyása után temették el a' már rothadó testet.

Ezen rendelések meggátolák ugyan az álhottak gyors eltemtetését, de mivel tetteg a' pislogó élet-erő tehetségének ösztönözésére és fölébresztésére semmi sem tétetett, hasznát csak azok vették, kikben a' jótévő természet ön maga annyira munkálkodott, hogy az álholtat képes volt minden emberi fáradozás,

minden segéd eszköz használása nélkül az élők sorába vissza helyeztetni; nyilvános intézetek pedig, mellyek az eféle szerencsétlenek feltámasztásában fáradoznak, fájdalom! csak igen későn létesültek; ámbár minden időszak meg vala áldva olly férjfiakkal, kik az eféle tárgyról észrevételeiket, és tapasztalásaikat közlenék. Írtak t. i. a' régiak közül a' vizbefúltak felélesztéséről másokon kívül Actius, Dioscorides, és Avicenna, az újabbak közül pedig részszerint ugyan ezen tárgyról, részszerint pedig a' más okokból úlholtakká lett feltámaszthatásáról Alexander Benedictus, Daniel Senertus, Kirchmayer, Crausius, Albinus, Barscher, és mások. A' legújabbak közül pedig Hawes, Günther, Fothergill, Gmelin, Schulze, Hildenbrand, Bernt, Bene, Flór, és több más.

Noortwyk Claudius vezérlése alatt állott össze az első nyilvános Társaság több fiatal emberből Amsterdamban Hollandiában 1767-dik esztendőben, ezen nagy Jekü-ifiak elhatározzák magokban, hogy víztől körül-sánczolt, 's csatornák, és folyók által szét darabolt hazájokban, hol a' sok vízi munkák, és számtalan ködös napok miatt a' vízbe fúltak száma minden esztendőben nem csekély, ezen szerencsétlenek megmentésére, és felélesztésére minden erejüket, és tehetségöket feláldozzák. Ezen társaság össze szedé a' vízbe fúltak feltámasztása körül tett nevezeteseb férjfiak észrevételeit, helyben hagyást, és előmozdítást nyere a' kormánytól, jutalommal járó kérdéseket tett az úlholtakkal való bánásmód megjobbítására, ajándékokat osztott az életmentőknek, kihirdetté dicsőséges neveiket, harczola az előítéletek ellen, ellátá a' Sebészeket az élet megmentésére szolgáló eszközökkel, 's tapasztalásait időnként írásban közre bocsátotta. Ezen jötevő intézet előmeneteléről szölvő ösztönző tudósítások a' Hollandiá-

val egybekötött többi tartományt is hasonló intézetek szerkesztésére buzdították. Az említett intézet már az első három év lefolyása alatt száz és kilencz álholtat, a' következő huszonöt esztendő alatt pedig kilencz-száz kilenczven szerencsétlent ragadott ki a' halál tor-kából.

1771-ben Alkota a' párisi tanács egy intézetet a' vízbe fúltak fölélesztésére, mely tíz év alatt három-száz tizenkét polgárt adott vissza a' köztársaságnak.

1773-dik Esztendőben szállítá fel Cogan Orvos, az Amsterdami társaság nevezetes tetteit Angolra fordítván hazafiait, hogy Angliában is hasonló intézetet állítanának. Ő a' következő esztendőben Hawes Orvos közmunkálkodása által csakugyan ezélt ért, 's minek-utána ezen intézet utóbb a' király pártfogását is megnyerte, huszónhárom esztendő alatt két ezer száz hetvenöt embernek mentette meg életét. Hogy nagyobb kiterjedéssel működjön ezen intézet, Hawes Orvos az álholtak feltámasztása módjáról nyilvános tanítást tartott, a' kormány a' vizek körül különös orvosokat rendelt, tulajdon mentőházakat építtetett, és ellátá ezeket a' szükséges eszközökkel. A' szerencsétlen megmentésére megjelent első segédet két guineával, a' feltámasztókat pedig négyvel jutalmazta meg. (Egy guinea valamivel többet ér hét ezüst tallérnál.)

A' Francziák sem maradtak ezen tekintetben hátra, 's valamint a' fővárosban, úgy ezen hatalmas tartomány több részében is jeles intézetek állítottak fel. Pia Orvos a' párisi élet mentőintézetéről azt írja: hogy azon hét száz ötvenöt álholt közül, kik kilencz esztendő lefolyása alatt ezen fő városban találtattak, három-száz harminczhét személy kapta vissza életét.

Bécs 1803-ban állítatott egy épületet, mellyben az álholtak fel támasztását minden módon eszközölnék.

Megvagyon ezen kívül az egész Ausztriai birodalomban az orvosi-karban levő Törvényes Gyógytudomány nyilvános Tanítójának parancsolva: hogy orvosi, és Sebészi halgatóin kívül az álholtak feltámasztására még a' népet is tanítsák, kik közül a' halászoknak, és hajósoknak ezen tudományban szerzett jártosságokról még nyilvános próbatételt is kell adniok a' polgári előljárók előtt.

Az Álhalálról általányosan.

1. §. Az Álhalál, (Asphyxia, ber Scheintod) máskép tetszhalál, színhalál, vagy kétséges halál, azon beteges állapot, mellyben mind a' növényi, mind pedig az állati életnek működései annyira megszűnnek, hogy az álholt az igazi halotthoz felette hasonlít, 's ettől csak a' rothadás hiánya által különbözik. Az álholt minden érzésétől megfosztatik, magát nem mozdíthatja, teste hideg és rideg (mint a' vízbe fúltaké és fagyottaké) néha mind azáltal hajlékony (mint a' villány sújtás vagy a' köz beszéd szerint a' menykő ütés által lett álholtaké) a' test bőre halavány vagy különféle színeket játszik, a' szemek vagy igen kiállnak a' szem üregből, vagy abba felette visszahuzódnak, az ábrázat vagy igen duzzadt, vagy igen csappant, az üterek nem vernek, és a' lélekezés meg vagyon gátolva; a' holthoz hasonló tehát az ilyen ember, 's a' különbséget az álholt 's az igazi halott között csak az teszi, hogy amabban az élettehetség csak fel vagyon függesztve, megakadályoztatva, vagy elnyomva, ebben pedig végképen eltörülve.

2. §. Ezen beteges állapot vagy sebesen egy pillantat alatt vesz erőt az emberen, minden előre járó jelek nélkül ötet az álholtak állapotjába helyeztetvén;

vagy pedig lassan, 's csak lépcsőnként teszi martalékkjává az embert, 's ezen esetben:

1. Az állati élet működései csak lassan nyomatnak el: a' megkülönbözött, és világos képzetek helyett t. i. homályosak, és kétségesek támadnak, melly baj növekedésével el vész az öntudat, az érzékek a' külső benyomásokat fel nem foghatják, ezen okból a' külső tárgyakra nem hatnak, 's így tompúl el az idegrendszer tehetsége, melly ezen állapotban az akarat hatalmának nem engedelmeskedhetik, 's azért az akarat hirtökében levő izmok nyugszanak, a' fej és a' végső tagok le felé lógnak, sőt még maga a' törzsök is ezen irányt keresi, a' zár izmok megtágúlnak, 's ezen okból a' száj nyitva, a' szemek pedig csukva maradnak.

2. A' növényi élet vagy egyszerre vész el az állatival, vagy valamivel később. Itt először is a' lélekzés hanyatlik, a' szívek és ütereknek verései gyengülnek, míg végre érezhetlenekké lesznek, 's így szűnik meg a' vérkeringés is, ezt követik a' többi nedvek, 's azért az éltető nedvek készítésének, valamint a' felesleges anyag testből való kiürítésének helye nincs. Meg kisebbedik az állati meleg is míg végtére a' ridegség beállván minden meleg elvész, 's minekutána minden érzékenység és izgékonyság kialudt, az igazi halál a' testben helyet foglal.

3. §. Hogy pedig a' való halált az álhaláltól megkülönböztethessük mind a' kettőnek csalhatatlan jeleit ismernünk kell, résszerint azért, hogy az álhaltak feltámasztására minden segéd eszköz használtassék, részint pedig azért, hogy a' valóban holtak minden hasztalan felélesztői próbáktól mentek maradhassanak.

4. §. Igazi megismértető jele a' valódi halálnak egyedül a' rothadás. Meg egyezik ebben minden szerző, 's jelenlétét e' következőkhől állítja: azon test

melly előbb rideg volt most mozgékonyabb és lágyabb lesz, a' bőrnek színe vagy megsárgúl, vagy megzöldül, és a' test különféle részein, úgymint a' szívgyödörben, és a' ráztájban szederjes kékes vagy zöldes, 's előbb utóbb az ábrázaton is megjelenő foltok látszatnak, mellyek közönségesen a' test azon részén szoktak megjelenni legelőször, mellyen a' halott fekszik, a' hám (epidermis) a' Malpighi hálójától könnyen elválik 's azon dög szag, melly részint már előbb éreztetett, mostanában tűrhetetlenné lesz, az orr és száj üregből bűdös szag párolog, a' rothadás most nagyobb fokra lép, a' has felpuffad 's gyakran el is pattan, mellyből azután igen rossz indulatú csipős, és az egészségeseknek felette ártalmas nedv folydogál. Mindazáltal a' halálnak ezen csalhatatlan jele is talált ellenvetőkre, állíták t. i. hogy a' kékes vagy zöldes foltok már sok rothasztó nyavalyákban is jelen vannak, a' nélkül hogy a' test elhalt volna. Különféle foltoknak megjelenését a' rothasztó nyavalyákban ugyan nem tagadom, de amazoknak tellyes hasonlatosságát imezekkel semmikép sem engedhetem meg. Továbbá hogy a' bűdösségből a' halál jelenlétének csalhatlanságára semmit sem következtethetünk, mivel a' rothasztó betegségek is néha éppen olyan, de gyakran még nagyobb bűdösséget terjesztenek el. Huxham Orvos azt mondja, hogy egy súlyos halála előtt három nappal előbb már a' legrettenetesebb bűdösséggel tölté meg a' házat. Ezen tapasztalásokat nem tagadom; de azt bátran állítom: hogy ki többször szagolt már dög szagot, az azt még a' legtisztátlanabb kórházban is azonnal meg fogja különböztetni.

5. §. Az álhalálnak tartósága sokféle. Némelyeknél rövid idő múlva, 's talán minden segítség nélkül tér vissza az egészség, másoknál ellenben talán a' legcézirányosb eszközök szüntelen használása mellett is,

csak több óra, sőt néha egy két nap lefolyása után történik ez. Vannak könyvek, mellyek olly eseteket említnek, hol csak egy vagy több hét lefolyása után támasztatott fel az álholt. Ezen elbeszélések azonban a' mesék számába tartoznak.

6. §. Az álhálál nem végződik mindenkor ugyan azon egy féleképen, mivel ezen állapotban a' két kóros élet, állati t. i. és növényi nincs mindég ugyan azon egy mértékben megtámadva. Az állati életnek elnyomása miatt nyugszik az önkény mozgás, 's ezen tehetőséggel nyugszik a' testnek táplálása is, mellynek elmulasztása miatt hanyatlak az élet, az akarat hatalmának a' külső befolyások eltávoztatására nincs teljesítője, 's azért ezen külső befolyások el nem távoztatnak, mellyek a' testben sokféle rendetlenséget okozván a' helyre állításnak, vagy a' már helyre állított életnek nem kis kárára lehetnek. - A' növényi életnek felfüggesztése miatt a' lehelés megszűnik, melly okból a' vér savítás sem történhet, nincs tehát savított vér, melly a' szívet és vérereket ösztönözné, ezen hiány a' vérkeringésnek nyugodalmát vonja maga után, mellyet ismét némelly részeken úgy mint az agyban, szíven, tüdőben 's a' t. nagyobb vagy kisebb mértékben a' vér szorulás követi. Megfosztatik az ideg rendszer is eledeletől, t. i. a' savított vagy is üteres vértől, 's azért ereje is vagy eltompítatik, vagy elnyomatik, 's ezen ok akadályozza azután az emésztést, a' táp és vérkészítést, mert az üteres vérből tápláltatik az idegrendszer, az idegrendszer által tartatik fen. a' vérkeringés; hogy ha tehát az ideg rendszer tápláltatása, 's ez által annak működése meggátoltatik, ez szükségkép maga után fogja vonni a' vérkeringésnek megszűnését; ugyan ez történik az ellenkező esetben is. Az álhálálnak következesei tehát vagy egyedül, vagy egybe kap

csolva az ideg rendszernek, 's a' vér edényeknek kóros állapotjában alapúlnak, 's ezen kútfőből lehet az álhalálból kövekező betegségeknek eredetét meríteni, melyek többnyire ezek szoktak lenni: az érzékeknek megtompulása, az elmetehetségnek elgyengülése, szélhűdés, az emésztés kóros állapotja, melly a' vérkészítésnek rendetlen lassúságát vonja maga után, innen ered az elszárodás, a' testnek senyves állapotja, a' nedveknek felakadása, 's az ezt követő vízi betegség, mellynek kimenetele gyakran halál szokott lenni.

7. §. Álhalálba esik az ember vagy az előre járt, vagy pedig a' testben folyvást lappangó betegségek miatt, vagy végtére véletlen esetek helyheztetik az embert ezen kóros állapotba. A' hajlandóság ezen betegségre nincs minden embernél, és minden életszakban hasonló mértékben kifejlődve, gyakrabban elő fordul ezen okból az álhalál a' magzati korban, az új szülötteknél, és az aggodt vénéknél. Az asszonyi nem, kivált ha méhkóroban szenved, sokkal gyakrabban álholtá lesz mint a' férjfi nem, ámbár a' férjfiak közül is a' rázkórosak, könnyen bele esnek ezen állapotba; többször forog ezen veszedelemben a' gyöngé testalkat mint az erős, ámbár ezek sincsenek ezen veszedelmes ellenségnek hatalma alól egészen ki véve, minthogy a' gutaütés nálok nem ritkán mutatja magát; gyakrabban előfordúl ezen baj a' betegségből fellábadóknál, mint az egészségeseknél.

Okozza pedig ezen bajt mind azon ártalmas befolyás, melly az idegrendszer, a' vér edényeket, vagy a' lélekzést hathatósabban megtámadja, így p. o. a' fellelte leverő, vagy igen felmagasztaló lelki indulat, a' lelki vagy testi tehetségeknek megerőltetése, eltűrhetetlen fájdalom, igen nagy vagy igen csekély foka a' melegnek és hidegnek; szembetűnő gyöngeség némelly

betegségekben az álhalálnak igen kedveznek. Ide tartozik továbbá a' lehelő rendszer működésének megszakolása, melly állapot akár lég hiány, akár görcs, akár pedig idegen testek által okoztassék, gyakran álhalált szokott okozni. A' vér keringésnek fel tartatása, szív görcs, ütér daganat, kinövés, szűkülés, a' nagyobb vér edények megkeményedése vagy csontosodása által sokszor oka az álhalálnak. A' felebb említett okokhoz tartoznak még némelly véletlen szerencsétlen esetek is, így p. o. a' villámcsapás, megfagyás, vízbefúlás 's a' t. mellyek az álhalálnak több nemet teszik.

8. §. Ezen szerencsétlen állapotban a' betegségnek jó vagy rossz ki menetele annyira bizonytalan, hogy itt előre megnyugtató igaz ítéletet hozni csak nem lehetetlen; melly már abból is kitetszik: minthogy ezen kóros állapot nagyobb kisebb mértékben minden életszakot, minden nemet és testalkatot megtámad, mellyekben azután az életerőt különbözőképen szokja megakadályoztatni. Midőn nem igen nagyhatású, és az élet erővel kevesebbé ellenkező esetekre következik az álhalál, akkor az ifjú és közép kor kedvesebb jövődőt ígér, 's a' feltámasztásra is nagyobb reményt nyújt mint az elgyengült öregség. A' nő nem, görcsök és méh kór miatt, mellyek náluk nem ritka tünetmények a' gyógyításnak sikerét mindenkor nem késleltetik, mert gyakran ezen bajak igen könnyű szerekkel orvosolhatók, néha azonban olly makacsok, hogy a' legjobb gyógymód mellett is el vesz a' beteg. Ugyanek sorsa a' rázkóros férjfiaknak is. A' zsenge és gyenge testalkat sokáig ezen környülállást elnem tűrhetvén csendesesen nyugszik el, midőn az erősebb soká viaskodván, ha végtére engedni kénytelen, csak a' legnagyobb harc és kínok között vesz búcsút a' világtól. Az előre

járt testalkatot megsértő, vagy még a' testben levő betegségek ritkán engedik az álhalálnak szerencsés gyógyítását. A' gyöngé testben ritkán lakik erőslélek, 's azért a' már előbb meggyöngített életerő ilyen esetekben gyakran minden várakozásunk ellen el vész.

9. §. A' feltámasztást eszközlő gyűjteményhez tartoznak azon anyagok, gyógyszerek, eszközök, és gépek, mellyek bennünket ezen célunk elérésére segítenek:

1. Az anyagok ezek:

Nagyobb és kisebb posztó darabok, lepedők, vászon rongyok, tépés, gyengébb és élesebb kefék, láb vízhez való edény, egy ferdőkád, hideg, meleg és lepárolt víz; bor, eczet, pálinka, faolaj, gombatapló, tűzítő eszközök, gyertya, kénkö, 's a' t.

2. A' Gyógyszerek.

Rákszempor, Ziliz. (*Althaea*) Borsos és Fodormenta (*H. Menthae piperitae et crispae*) Méh fű (*Melissa*) Virnánzfű (*H. Rutae*) Mezei Szekfű virág (*Fl. Chamomillae vulgaris*) Bodza- és kappan ör virág (*Fl. Arnicae*) Tömény eczet sav (*acetum radicale*) Illatos Lél (*Spirit. Aromaticus*) Kánforos Lél (*Spir. Camphoratus*) Kén égényes Lél máskép' Hofmann csöpjei (*Spir. Aetheris Sulphurici*) Alszénsavas Húgyag (*Carbonas Amoniae*) Tiszta folyó Húgyag (*Amonia pura liquida*) Olvasztott Kozmaolajos Szénsavas Húgyag máskép' Szarvas szarú Lél (*Spirit. Cornu Cervi*) nyers Timsó (*alumen crudum*) Égetett Timsó (*alumen ustum*) Tiszta hamag (*Lapis causticus*) Öntött fojtósavas Ezüsttag, máskép' Pokolkő (*Lapis infernalis*) Sósavas Dárdaes. (*Butyrum Antimonii*) Hánytató gyökér por (*Pulv.*

Rad. Ipecacuanhae) Dárdacsos borkősavas Hamag, más-
 kép hánytató Borkő (Tartarus emeticus) Kénysavas
 Horgag (Sulfas Zinci) Kénsavas Rézag (Sulfas Cupri)
 Kénsavas keserag (Sulfas Magnesia) Alszénsavas Ha-
 mag (Sal. vegetabile) Kínai Rhabarbara gyökér por
 (Pulv. Rad. Rhei Chinensis). Szenna és dohány Leve-
 lek, Fahéj — Hódony- és Mákony Festvény (Tinctu-
 ra Cinnamomi, Castorei, et Opii).

3. Az Eszközök.

Láncsák, érvágó, köpölök, Fogók, kések, tők,
 kémészek, nagyobb és kisebb fecskendezők, Richter
 gögmetszője, Hugyesapok, és érméczes csők.

4. A' különféle Gépelyek.

a) A' Hordókosár (Tragtorb) vesszőkből készül
 , valamint a' többi kosarak, ennek egyik vége egy ke-
 vesé magasabb, mélyen a' fej nyugszik, a' többi ré-
 sze vizarányos. Az állhottak vitelére szolgál. Ennek
 hiányában azonban erős lepedőt, ponyvát, deszkát vagy
 más efélet lehet használni.

b) A' kereső gépely (der Sucher) Ez egy vas fél-
 kör melly végein vasgolyókkal végződik. Dombori
 részén nyelével egybeköttesbe lép, 's a' viz alá me-
 rültek keresésére szolgál., Hogy ezen gépely sokkal al-
 kalmatosabb a' nálunk e' czélra közönségesen szokásban
 lévő csákyáknál az magában értetődik. Ezen csákyák
 t. i. vagy egyedül hegyesen végződnek, vagy ezen ki-
 vül még egy horoggal vannak el látva, de ezek oly
 hegyesek, hogy a' keresés alkalmával a' meg sértés
 elkerülni csak nem lehetetlen, 's ha megfontoljuk
 melly csekély mélységre kell a' test némelly részéin
 hatni a' szűrő eszközökkel, hogy a' talán még jelenlé-

vő parányi élet egészen eltörültsék, úgy a' kereső gépelyt a' csáklya helyett használni bizonyosan nem fogjuk elmulasztani.

c) A' Fogó (die Fangzange) Ezen gépely Brasch hamburgi erőműves által találtatott fel, melly hosszú fa póznára szegeztetik, és a' szülészi fogóhoz hasonlít, tompa ablakos szárnyokkal, mellyek midőn ezen fogó a' vízbe tétetik szét nyilnak, és csak a'kor csukódnak össze, midőn a' fogó szárnyainak alsó végére ezen okból alkalmaztatott zsinég meg huzatik. Minekutána tehát a' kereső gépellyel a' vízbe merült feltaláltatott ezen fogóval azután könnyen kivétetik. Igen nagy haszna vagyon ezen fogónak azon esetben is, midőn valamely gödörből, vagy más veszélyes helyekből kell az állhottat ki venni, mellyekben a' szerencsétlenekhez talán a' fojtó lég vagy más okok miatt férni nem lehet.

d) A' szabadító lajtorja (Rettungsleiter) Ezen gépely a' közönséges lajtorjától csak abban különbözik, hogy az egyik végére egy mozgatható rúd vagyon alkalmaztatva, melly azonban tetszés szerint onnan el is vétethetik. Ezen ruddal az ember magát a' jégen tovább tolhatja.

e) A' jég és vízhátára alkalmaztatott sajka. Ez egy sajka formára font kosár, melly a' fenekén egy becsukható, és felnyitható nyílással vagyon ellátva. Ezen sajka külseje talpal vagyon befödve, 's ha a' fenekén lévő nyílás becsukatik csónakázásra használható, ha pedig fel nyitattik a' nyílásban álván a' megszabadító, azt a' két oldalán találtató fogóknál fogva felemeli 's oda viszi hova a' szükség kívánja. A' jég között lévő szerencsétlen megmentésére használtatik azon esetben, midőn ez a' jégen kívül még vízzel is körül vagyon véve, 's megmentését csak hol csónakázva, hol pedig a' jégen menve lehet eszközölni.

f) Két nagy fa golyó, mellyek egy kötélre köt-
tetnek, 's azon helyeken hol csónakázni lehetetlen az
elmerüléshez közelgető szerencsétlenek elibe bocsáttat-
nak, mellyeknél fogva ezután kihuzattatnak.

g) Melegítő pad (Wärmebank). Ezen inkább kádöt
mint padot képező gépely Harvei szerint vas - Brasch
szerint pedig vékony réz lemezekből tétetik öszve, min-
den oldala két falból áll, mellyek között két hüvelk-
nyi hézag vagyon; 's minekutána ezen hézagba meleg
víz töltetett, a' melegítendő álholt a' kádba tétetik.

h) Kettős fújtató, mellynek feltalálója Gorey,
megjobbítója pedig Rouland párisi tanító. Hasonló ezen
gépely a' közönséges kis konyha fújtatóhoz, két illyen
egymással nem közös fújtatóból tétetik öszve, mellyek
közt a' közösködést a' faközépfal gátolja. Használtatik
ezen gépely a' lég befúvására az álholtak lehelő mű-
szereibe, és annak ismét ki szívására. Ennek hiányá-
ban az álholtak orra befogatván a' szájüregbe egy vé-
kony cső tétetik, és ez által, vagy pedig egy egész-
séges embernek szája által fujatik be a' levegő.

i) A' dohány füstnek a' végbélbe való befújására
szolgáló fecskendező a' közönséges fecskendezőtől csak
abban különbözik, hogy alsó vége felé egy égő dohán-
nyal megtöltött érc szelenczével vagyon ellátva, melly-
ből a' füst a' szipónak befelé tolatása által a' végbélbe
szorítatik, a' szipónak vissza huzatása által pedig a'
fecskendező ürege ismét új füsttel töltetik meg, a'
nélkül hogy a' végbélbe szorítatott füst is kihuzatnék.
Hogy ha ezen érc szelencze a' közönséges fújtató olda-
lán lévő lukra alkalmaztatik ugyan azon szolgálatot
teszi mellyet a' most leírt fecskendező. Ezen gépe-
lyek hiányában egy egészséges ember előbb a' dohány-
füstöt szájába szívja 's azután egy olajjal megkent,
a' végbélbe tölt vékony cső által azt a' végbélbe befújja.

k) Ide tartozik egy villány készüllet, és a' Volta oszlopa, melly több lemezből áll, ugyan e' célra ajánlatott Sírúve orvostól a' Gálván készülletis.

Ezen, 's töb e' féle eszközök bővebb leírása Günt-her munkájában találattik, ki' azokat könnyebb képzelhetés végett le is rajzoltatta.

10. §. Hogy a' feltámasztásra fordított fáradozás siker nélkül ne történjék, minden e' célra használandó eszköz bizonyos, és a' kóros állapothoz alkalmaztatott renddel vétessék elő. Ugyan is :

1. A' még talán jelenlevő gerjesztő okok, és az álholtra veszedelmesen működő befolyások eltávolításának. Ezen okból a' vízbe merült a' vízből kivétessek, és megtörültetvén száraz helyre télessék. A' felakasztott a' kötélről szabadításuk meg; a' kik megfúltak azok a' romlott levegővel meg töltött helyről távoztassanak el; a' megfagyottak azon nagy hidegben tovább ne hagyassanak. Vitéssék az álholt olly helyre, mellynek levegője tiszta, melegsége pedig a' kóros állapothoz nagyon alkalmaztatva. Ezen első rendelések teljesítése után minden szorító ruházat oldoztassék fel; így p. o. az asszonyoknak és hiú férjfiaknak derék szorítója (Nieder) a' nyakra való, a' szíj a' magyar nadrágban, a' csat és nadrágtartó a' németben, a' harisnya kötő, 's szóval mind azok, mellyek a' testet akármiképen szorítják. Meztelenítésük le a' test egészen, a' száj, és az órrból a' vér, izsap, takony, hogy ha ezekkel be volna dugulva vétessék ki. Ez pedig vagy újjal, vagy olajba mártott tollal, vagy pedig valamely big és nyálkás nedvnek befecskendezésével történhetik meg.

2. Melegítessék meg az álholt, de az ezen célra fordítandó meleg csak kevéssel haladja meg az álholtak melegségét. A' megmelegítés különbözőképen

történetik, így hideg víz által a' fagyottaknál, vagy a' téli időben víz alá merülteknél, valamint a' romlott levegőben megfűltaknál és a' felakasztottaknál is. Jó sikerrel födhetnek be az eféle álholtak hóval, melynek alkalmaztatását a' felőbb említett esetekben az Oroszok már több esztendőül fogva nagy haszonnal gyakorolják.

Ugyan ezen célra használtatik a' földel való betakarás, midőn t. i. két lábnyi mélységű gödör ásatik, s az álholt bele tétetik, ennekutána a' kihányt földdel vigyázva betakartatik, a' szája azonban és az egész ábrázatja valamint minden fűrdönél, úgy ezen befödésnél is szabadon hagyatik, a' fris föld nem csak az ember testével megegyező melegével, hanem még tulajdon gőzével is igen jótévőleg hat az álholtra. Fölmelegítetik a' test továbbá ha meleg posztóba, lepedőbe, vagy ágyneműkbe takartatik, sok szalmával vagy ganéjjal befödetik, vagy pedig a' nap sugaraira kitétik. Az eddig elszámolt felmelegítő módok között leg-hathatósabb a' hig meleg fűrdő, melynek az egész testre egy pillantat alatt igen nagy befolyása van. A' száraz meleg fűrdők is igen jótévőn hatnak e' végbül az álholtra, midőn a' test vagy meleg hamuval vagy homokkal, az ábrázatot szabadon hagyván betakartatik, vagy pedig Harbei melegítő padjára tétetik. Használt továbbá az álholtaknak az egészséges embernek melege is, midőn az álholt egy felmelegített ágyba két egészséges ember közé helyeztetik. Nem megvetendő sikerrel biztat a' megölt állatok teste melegének rögtöni használása is. Midőn a' testnek külön részeit vagy tájékjait akarjuk fölmelegíteni, e' célra használhatunk: meleg vízzel megtöltött hólyagot vagy palaczkot, melegített s vászonba takart téglákat vagy cserepeket, meleg borba vagy pálinkába mártott posztó-

tó darabokat vagy lepedőket, ujonán súlt 's melegen ketté vágott kenyeret, 's több eféléket. - Hol a' melegnek alkalmaztatása megkívántatik, ott a' felebb említett eszközök félben hagyás nélkül mind addig használtassanak még a' szükség kívánja.

3. Levegő fújassék be a' lehelő műszerekbe, e' végre mesterséges lehelés használtassék. Hogy ezt eszközölni lehessen mind azon okok eltávoztassanak, mellyek a' levegő behatását a' lehelő műszerekbe gátolják. Azután vagy fris levegő, vagy savító, vagy az egészséges ember tüdejéből fújassék a' levegő be. A' mesterséges lélekzés pedig következendőképén történjék: Gorci fújtatóját tele szíván levegővel, minekutána az orrlukak becsukattak, annak csője a' szájba igazítás-sék, fogattassék be a' szájnak hátra levő hézaga is, 's a' fújtató nyomása által a' levegő az állholtnak tüdejé-be szorítassék; ezután először a' has, ennekutánna pedig a' mellüreg mérséklett nyomása által a' levegő a' tüdőküül ismét kinyomattassék. Ezen fogások csak lassan és különös vigyázattal folytattassanak.

4. Használtassanak ösztönöző és ingerlő eszközök, és gyógyszerek, e' célból először olyanok alkalmaztassanak, mellyek a' bőr idegeit jobban ösztönözik. Így p. o. a' hideg vízzel való véletlen megöntés, vagy a' hideg víznek magasról lecepegtetése, mellynek hasznát már a' régiek is jól ismerték. Ide tartozik a' testnek dörzsölése előre ugyan lágyabb de később keményebb eszközökkel. Az e' célra használt posztó darabok, kefék, fűszeres füstel vagy hasonó lélel nagyobb erőre emeltethetnek, 's eleinte csak egy kevesé, de későbbben jobban is nyomattathatnak a' test színéhez. Egyebiránt ezen feltámasztói módot mind addig kell folytatni míg a' szükség kívánja. E' célzt előmozdítja a' villám és a' Gálván készület is. Hasonló-

képen működik a' savított levegő, ha a' bőrre alkalmaztatik, mert ereje a' bőr alatt lévő vér edényekkel azonnal közöltetik, 's mivel a' tiszta savított levegő alkalmaztatása, ha soká tart, kevesebbé hasznos, enél fogva vagy egyedül savított sav, (acidum oxygenatum) vagy pedig ugyan ez faolajjal vegyélve kevessebbé használtatik. A' külső érzékek ösztönözése különbözőképen történik. Ezzel az agyvelő visszahatását akarjuk felgerjeszteni. Ezen okból a' felnyitott szem elibe égő gyertyát tartunk, a' fület nagyobb zöngéssel vagy lármával nyughatatlanítjuk, az orrt hatósabb izgatókkal boszontjuk, a' nyelvnek csipős szereket kínálunk.

Mivel tapasztalásból tudjuk, hogy a' szagló érzéknek a' feltámasztásra igen nagy befolyása van, ennek felgerjesztésére sokan sokféléket ajánlottak. Javasolják t. i. hogy ketté metszett foghagyma, vereshagyma, vagy reszelt tormatartassék az orr alá, vagy dörzsöltessek a' száj felső ajakához. Ide tartoznak az Égények, a' Tiszta folyó Húgyag, 's a' Szarvas Szarvólé. Por formában fújatik az orrba Kappan örpor, Majoranna, vagy készített fehér Gálicz, melly a' legerősebb tüszögötető. A' nyelvnek ösztönözése is gyakran használt. Stoll említ egy gyermeket; kinek fellámasztásában miúnd addig hasztalan fáradoztak, még a' gyermek nyelvére só nem hintetett, erre azonnal sírni kezdett. Sokszor jó foganattal ösztönöztetett a' torok is, a' mi vagy újjal, vagy olajba mártott tollal eszközöltetett. Használtak a' hánytató és hashajtó szereket is, de ezekkel felette vigyázva kell élni.

A' felélesztésben végtére jó sikerrel használtattak a' következők is, úgy mint: a' csalánozás, az égés. Struve egy asszonyról azt állítja, hogy az miúnd addig fel nem támasztathatott még nyaka tüzes vassal

nem érintetett meg. Néha a' meggyújtott Spanyolvi-
asznak, néha pedig a' forró víznek a' kar, vagy czom-
bok belső részére való csepegtetése használt. Birnstiel
egy Szélhűdéses Álholtat feltámasztott az által, hogy
a' lábára forró vizet öntött. Ide tartozik a' Moxának
feltétele a' szív gödörre, vagy ezen tájéknak égető
üveggeli égetése.

14. §. Következnek azon leghathatósabb feltámasz-
tó szerek, mellyek ha szükség nélkül használtatnak, a'
már visszatérő életet is azonnal eloltják, ha pedig szük-
ség idején alkalmaztatnak, még azon álholtaknál is jó
sikerrel munkálkodnak; kiknél a' többi szerekkel min-
den iparkodásunk után sem nyerhettük el célunkat.
Ezekhez tartozik:

1. Az érvágás. Ezen eszköz a' vér torlásoknál el-
kerülhetetlen, hogy ha kivált a' vér az agyra akár
erejére, akár mennyiségére nézve nagyobb mértékben
tódúl. Megismérjük ezen állapotot az ábrázat duz-
zadságából, a' nyak véredényei vérrel igen meg van-
nak telve, az érverés igen kemény ha el nincs nyom-
va, ezen esetben az érvágásnál nincs hathatósabb esz-
köz. Bocsátunk továbbá vért helybeliképen véres kö-
pük, és a' pióczák felrakása által.

2. A' gögnek vagy lehelőcsőnek megnyitása, hogy
a' lehelő műszerekkel levegő közöltessék. Ez csak a'kor
használtatik, midőn a' közönséges lehelő utak be van-
nak dugulva, 's ezen állapot a' beteget igen nagy ve-
szedelemmel fenyegeti.

3. Hánytató szerek. Ezek csak akkor rendeltetnek
midőn a' beteg már nyelni képes, és így csak a' feltá-
masztás csalhatatlan reménysége idején, mert ha az
ellenkező esetben adatnak be, akkor méreg gyanánt ölik
el az életet. Hogy ha tehát hánytatót adni szükséges
volna, 's azt a' nyelő cső bedagadása, vagy egyéb kó-

ros állapot miatt ezen az úton beadni nem lehetne, a hánytatót vagy nagyobb vérérbe, vagy pedig a hasba egyenesen fecskendező által kellene befecskendezni.

4. Allövetek; mivel az álholtaknál ezen célra igen erős és csipős szerek használtak, azokat igen nagy vigyázzal kell választanunk és használnunk; mert valamint a célirányosan használtatott allövetek igen sok álholtat ragadtak ki az élet veszélyből: úgy a süszégtelenek vagy a rosszul alkalmazottak már többeket taszítottak halál torkába. Ezen utóbbi allöveteket rettenetes fájdalom és kiálthatatlan hascsikarás követi, mellytől ritkán marad el azután a legnagyobb gyengeséget okozó határtalan hasmenés. Ezen bajt gyakrabban okozta már az allövetül használt dohány főzelék, melly egy a leghatásosabb allövetek közül. Hogy ha ez vagy más csipős allövet szükség nélkül vagy vigyázatlanul használtatik, a has fel puffad, a rekeszt a tüdők felé szorítja, melly ezeknek kitágulását, egyszermind a lehelő műszereknek foglalatosságát akadályoztatja, sőt néha már a jelenlevő lehelést is elnyomja. Ezen veszedelmes tünetmények azonban a jól és szükség idején alkalmazott allöveteknél meg nem jelennek.

12. §. Ha az áholt a felebb leírt gyógymódra az életbe visszatér, életét következő jelekkel bizonyítja: a szív körül egy kevés meleg éreztetik, ezt követi a szívnek csekély dobogása, ha a test hideg vízzel locsoltatik vagy fecskendeztetik reszket, s némely izmok görcsös rángatózásokat mutatnak, ezeknek izgékonyasága most mind inkább nagyobbodik, a bőr puhább és simább, a tagoknak ridegsége kissebedik, a testnek több részei melegek, és veresek, az egész test úmbár nem ösztönöztetik, még is reszket; csuklyás, a szájszéleknek rángatózása, és a fogaknak csikorgatás-

sa jelenik meg. Ezek után más jelek mutatkoznak, úgy mint szív-és érverés, ezt a' kézen és halántékon lehet érezni; a' belső szemszegletnek valamint a' szemizmoknak rángatódzása, innen magyaráztatik a' szemnek hullámzó forgása. Ezekre az életnek bizonyos jelei állnak elő, az álsont már egy keveset mozgatható, az arczák és ajakok megpirosodnak, a' kéz és lábujjak rángatódznak, az álholt tüszög, az egész testben megrázkódik, hány, lehell, köhög, fohászkodik, 's azután elalszik; az alvás után vagy egészségesen kel fel, vagy pedig a' mi gyakrabban meg esik másbetegségekkel bajlódva, mellyektől azonban közönségesen könnyen megszabadúl.

13. §. A' lépcsőnként megjelenő élet jeleihez szükséges a' gyógymódot is alkalmaztatni, ezen okból az erősebb szereket gyöngébbekkel, vagy talán egészen másfélékkal kell felcserélni. A' mérséklett dörzsölés, kapcsoltassék öszve szeszes vagy fűszeres burogatásokkal, a' nyelvre vagy egy kevés konyha só dörzsöltesék, vagy egy két csepp erős bor csepegtessék. Hogy ha már az álholt életét több jelekkel bizonyítja ekor szükséges a' feltámasztó működéseket felyáltva gyakrabban egy kis időre félretenni, hogy ez által a' betegnek a' kinyugvásra idő engedessék. Ha a' lélekezés be áll, ennek akadályait el kell mellőzni, azért a' száj minden mocsoktól meg kell tisztítani, hogy ha pedig a' vérkerengést észre vesszük, ennek torlódása az agyra vér kiürítésekkel hátráltassék.

14. §. Az álholtakról különösen.

A viz alámerültekről.

A' viz alámerült ember áthalálba esik vagy meghal, mert nem lehelhet, 's nem lehel, mert a' lehe-

lésre szükséges levegőtől elzárattott. Ugyan ez történik a' borba, serbe, vagy más híg szerékbe merültekkel. Mihelyt az ember elmerül a' levegőt azonnal tüdejéből kileheli, melly a' víz tetején apró hólyag formában mutatja magát, most levegőt akar be színi; de e' helyett vizet kel neki felszíni, mellyet a' lehető műszerek nagy izgékonyságok miatt most nagy erővel vissza vetnek 's minekutána ezt néhányszor ismétlik nagy hánykolódás és szabadúlni törekvés közt elvesztvén eszméletét a' vízfenekére leül, hol mind addig nyugszik még testében lég fejlődvén ki a' megjelenő rothadás által a' víznél ön sulyára nézve könnyebb lesz, és a' víz színére emelkedik, vagy segedelem által a' vízből kiszabadíttatik.

Ha ezen környülállásban az ember a' vízből azonnal kivéttetik, teste hajlékony, hideg, ábrázatja halavány, szája pedig és orra kékes, a' szarvhártya domború, a' szemfény valamivel szélesebb, de a' szemgolyó nincs igen előre tolva, az érzékenység és a' mozgás megszűnt, 's talán csak egyedül a' szív jobb része ver egy kevesé. Hogy ha pedig hosszabb várákozás után vétetik ki az ember a' vízből, ekkor teste rideg 's színtelen, ábrázatja halavány, 's több helyeken ránczos, a' száj és az orr sötét kék, 's benne vagy fehér, vagy barna veres habos takony találtatik. Az álsont mozgathatlanul vagon a' felső állhoz szorítva, 's a' dagadt nyelvet a' száj üregbe csukja, a' behunyt szempillák a' petyhett 's homályos szarvhártyával, és kitágult szem fényel vagy az egyik, vagy a' másik szemszeglet felé huzódnak, a' has fészkes és kemény, az izgékonyság és érzékenység egészen hibázik, az élet pedig ha még végképen ki nem aludt ezen állapothoz bizonyosan igen közelít.

15. §. A' külső megsértéseken kívül kétféleképen fenyegeti halálos veszedelem a' vízbe merültet, vagy t. i. izdadt testel fejjel esvén a' szerencsétlen a' vízbe gutaütés által hal meg, 's ezen halált már maga a' hőmérséklet rögtöni változása is képes okozni. Bizonyítja ezt Wepser, Boerhave, Cullen, Svitenn, és Kite is, vagy pedig megfulás által vesz el a' vízbe merült a' levegő hiánya miatt, mellytől résszerint az őtet körül vevő hig szer által, vagy pedig ennek a' lehelő csöbe rohanása által fosztatik meg. Louis, Went, de Haen, ezen utóbbi okból következtetik leginkább a' vízbe merülteknek halálát, de Fothergiell, és mások bizonyos próbák által mutatják meg, hogy az embernek lehelő műszereibe sokkal nagyobb mennyiségű viz öntethetik, mint az, melly az álholtakéban találta-tik a' nélkül hogy rea halál következék.

16. §. Ezen nem az álhálának igen rövid ideig tarthat, kivált ha az elmerülés idején más életet veszélyeztető okok is voltak jelen, akkor bizonyosan rövid idő múlva igen szomorún végződik ezen állapot. Szomorú ezen álhál kimenetele a' következő esetekben is, ha az áholt soká volt a' viz alatt, ha a' viz hideg volt, a' vízbe merült pedig beteges. A' betegségek közül ezen állapotban a' következők leginkább veszedelmesek: a' melj betegségei, hajlandóság a' gutaütésre, öregség, terhesség 's a' t. Ezekhez járul a' részegség, a' hasnak kemény ételekkel való megterhelése, a' vízbe merültek megsértése, 's több efélék.

17. §. Látván az embernek vízbe merülését első kötelességünk hogy őtet a' viz alatt felkeressük. Ezen czélra régenten különféle módok használtattak, így az Angolok egy kenyérbe higanyt töltöttek, mellyről olly vélekedéssel voltak, hogy az a' vízbe tétetvén ott fog

meg állani, hol a' víz alatt az elbukott álholt fekszik; ezen vélekedés azonban a' babonaságok közé tartozik. Most a' 8. §-ban leírt kereső géppel keressük fel az álholtat, az ugyan ott elő adott fogóval pedig kihúzzuk, 's ennekutána ha az esztendő része és az időnek kellemetessége megengedik a' feltámasztás mindjárt a' parton próbáltassék, az ellenkező esetben pedig nagy vigyázattal ha lehet a' hordó kosárban, ennek nem léteben a' fejet felemelve valamely más alkalmas módon vitessék az álholt vagy a' közel lévő, vagy pedig az ezen célra rendelt házba, itt meztelenítessék le, teste szárazra törültsék, a' száj a' portól, iszaptól, vagy takonytól gyóccsal bé vont újjal tisztítsassék meg, ugyan ezen okból lehet valamint a' száj üregbe, úgy az orr lukakba is langy nyálkás szerekkel befecskendezéseket tenni. Az álholtak fejével le, lábbal pedig felfelé fordítására, vagy annak le lógófővel hordón való huztatására, mint az álholt-ra legveszedelmesebben működő pórszokások tilalmasak.

Miután a' meztelen álholt ezen kóros állapotjának jeleit adja legelőször eret kell rajta vágni, a' fej pedig eczettel burogattassék, ha ez meg nem történhetik az álholtak egész teste melegítessék fel, ezen szabály alól azonban a' télen elmerültek kivételnek, mert ezekkel csaknem úgy kell bánni, mint a' megfagyottakkal; a' melegnek alkalmaztatása között a' dörzsölés is folytattassék elkezdvén a' végtagokon, 's a' szív gödörnél végezvén azt el, ez azonban a' testnek mérsékelt mozgása által többször félbe szakaszthatatik, a' most említett szerek alkalmaztatása közt levegő is fujattassék az álholt lehelő műszerébe, ösztönöztesse a' külső érzékek is, fecskendeztesse le hideg vízzel, 's cseppegtessék ugyan az a' szív gödörbe is. Minden cseppegtetés után ezen tájék mér-

sékelve dörzöltessék. Ezeket kövessék az allövetek, alkalmaztassék a' villám, és a' gálván készület, ezen utóbbi úgy, hogy az egyik sark a' szájjal, a' másik pedig a' végbéllel télessék érintésbe, hogy ha pedig ezen eszközök több ideig siker nélkül használtattak a' 10. §-ban leírt erősebb izgató szerek vétessenek elő.

Hogy pedig megtudhassuk, vallyon a' feltámasztásra számot tarthatunk e', ezen jelekre figyelmezzünk: a' szempillák reszketni kezdenek, az ábrázat izmai egy kevesé rángatódznak, az ábrázaon veres foltok mutatkoznak, a' száj körül kisdud izzadság cseppek jelennek meg, állati meleg vétetik észre, végre a' lehelés is elkezdődik gyöngé és apró érveréssel együtt. Hogy ha ezen jeleket a' nyelés is követi, úgy adassanak a' betegnek langy teaék, adassék borleves, 's hogy ha elálmosodik, nyugodalma semmikép se zavartassék. Feltámasztatván az álholt nem szabadúl meg mindenkor kóros állapotjától erre következhető betegségek nélkül, mellyek ha megjelenének a' gyógy-mód természetjekhez alkalmaztassék.

18. §. A' fölakasztottak álhalála.

Ezen álhalálnak neme háromféleképen történhetik: vagy t. i. a' gonosztévő a' törvény parancsolatjára akasztatik fel, 's ekor az álhaláli bánásmódnak nem tárgya; vagy az öngyilkos akasztja föl magát, vagy pedig a' gonosz emberek által akasztatik fel az ember, 's ezen két utóbbi esetben azonnal segedelemre szüksége. Minden felakasztottnak ábrázatja duzzadt kékes vagy halavány, orra, ajkai és szempillái sötét kékek, szemci kiállók, szájából kilóg a' barna és dagadt nyelv, a' nyaknak és ábrázaatnak edényei duzzadtak, a' mell ki van feszülve, a' has felpuffad-

va, a' zárizmok megereszkedése miatt gyakran hügy kiürítés, és szék letétel történik.

19. §. Ezen álhalál nemének oka a' kötél, vagy más a' nyakat öszve szorító test. Ez által a' lévegőnek beszívása meggátoltatik, valamint a' savított, vérnek felfolyása is az agyhoz, és a' vérekes vérnek lefolyása a' szivbe, a' vér tehát a' koponyában meggyűl, az agyot nyomja, 's így a' megfojtottakban tapasztalt gutaütést okozza, a' hol pedig a' guta ütésnek jelei nem tapasztaltatnak, ott a' nyak idegeknek nyomásától a' tüdőkben szélhüdedes állapot okoztatik, ezek nem munkálkodván megszűnik a' lélekezés és keringés, 's ezeknek szünetére halál vagy álhalál következik; néha pedig mind a' két ok együtt munkálkodván egy pillantat alatt képes halált okozni; ugyan ez szok történni a' nyaknak nagyobb sértéseinél, valamint a' hát gerinczek ficzamosodásainál is, ha ez által a' gerincz agyra nyomás történik.

20. §. Hogy ezen álhalálnak kimenetelét megtudhassuk a' testnek sértésére, az álhalálos állapotnak hosszabb vagy rövidebb idejére, az álholtak korára, és alkatjára kell tekintenünk. Így a' hol a' hát gerinczeknek vagy a' góg porczainak ficzamosodása, az agynak, felső vagy alsó részén, vagy az agyban magában vér kiöntések vannak, ott a' feltámasztáshoz nem lehet reménység. Ha a' gyógy mód igen későn alkalmaztatott, ha az álholt igen öreg, ha gutaütés, és a' tüdők szélhüdedes állapotja kezdet fogva okozák az álhalált, akkor a' feltámasztást nem remélhetjük.

21. §. Ha ilyen álholtat az életre vissza akarunk idézni, nyakát mindenek előtt a' szorító eszköztől kell megmenteni, vigyázni kell azonban, hogy midőn a' felakasztottat le akarjuk venni, ötét a' magosrúl le ne ejtsük, 's így talán a' benne még pislogó élet szikrát

elfojtsuk. Hogy ha tehát a' felakasztottnak levétele egy embernek terhére esnek, ezen keresztény kötelességnek véghez vitelére többen nyújtsanak segéd kezet. Minekutána a' felakasztott leoldatott, valamely alkalmas helyre vitessék, hol a' gutaütés meggátolására a' külső torkalatti éren, a' karon vagy a' lábon ér vágások, 's ha a' vér aludsága miatt megsűrűsödven folyani nem akarna, a' vér kibocsátásra csinált nyílás felé a' tag mérsékelve dörzsöltessék, igen észírányos ezen állapotban a' fül megé egynehány pióczát felrakni, 's a' fejt vagy eczettel kevert vízzel, vagy tiszta eczettel burogatni, adassanak ezeken kívül allöve-tek, 's a' test valamint a' vízbe fültaknál dörzsöltessék. Minekelötte a' tüdőbe levegő eresztetnék, a' góg porczokat, 's az öszve szorított lehelő csőnek porcz gyűrűit alkalmas nyomás által helyre kell igazítani, azután a' lélekzés a' föllebb említett mód szerint eszközöltessék. Azon esetben pedig, hol az álhalál a' tüdőnek szélhűdése által okoztatott, a' felélesztő reménységnek minden csekélysege mellett ösztönző szeszek, 's a' vízbe merültek gyógymódjában előforduló több eféle szerek használtassanak.

Hogy ha a' visszatérő életnek jelei mutatkoznak, akkor a' dörzsölést és levegő befújást nem kell tovább folytatni; hogy ha pedig az álholt nyelhet is, ekor adassék székfűvirág, bodza, méhfű, borsos, vagy fodor menta főzelék. Went ezen állapotban a' föllebb leírt mód szerint alkalmaztatott fris földbe való takarást ajánlja. Hol az álholt már egészen helyre állítatott, 's a' mellén hörögő leheleten kívül nehézséget is érez, ha az agyfelé a' vér többé nem torlódik, hánytatót kell beadni.

22. §. Megfúltak álhalála.

Az álhalálnak ezen nemét a' megromlott, dögle-
letes, vagy különféle ártalmas idegen szerekkel meg-
fertőztetett levegőnek felszívása okozza. A' levegő
sokfélekép romolhatik meg, így a' növényeknek által-
jában éjjeli, a' bódító és fűszeres plántáknak pedig
talán mindenkori kigőzölgése által. Ezen okból éj-
szaka a' szobákban virágot tartani felette ártalmas.
Megrontja a' levegőt több állatnak, de kiváltképp az
embereknek kigőzölgése is, hogy ha ezek közül sokan
szűk helyre záratnak, így p. o. a' hajókban, tömlő-
czőkben, 's kaszárnyákban. Hogy pedig ez a' bete-
gek, továbbá a' holt testek által sokkal könnyebben
történik, az magában értetik. Rontja a' levegőt a'
füst, 's a' mustnak, sörnek forrása alkalmával kipá-
rolgó szénsav is, melly kivált a' pinczékben anyira meg-
gyűlhet, hogy a' belépő embert egy pillanat alatt föld-
re teríti. Szénsav párologki a' faszén 's kőszén égeté-
sénél is, a' kőszénél a' szénsavhoz még kozmás olaj
és járúl. Ugyan ez történik az olaj, és rosszul ké-
szített gyertyák égetésénél is. A' gyúlt szaporítja
a' levegőben a' víznek feloszlása a' tavakban, mocsá-
rokban 's a' t.

23. §. Hogy ha a' megromlott levegő felszívatik
ez az érzékek eltompulása után azonnal földre teríti
az embert. A' hol pedig a' levegő csak fokonyként rom-
lik el, ott az ember élete is csak lassanként merül ve-
szedelembe. Ezen állapotban először nehézség-érez-
tetik a' mellben, a' lélekezés fáradtságos, ezt nyugta-
lanság, nyomás a' főre, émelygés, főfájás, szédelés,
az alálcson izmainak görcsös összehúzódása, a' szemek
szikrázása, elájulás, 's végre álhalál követi. A' kik
pedig alva jutnak ezen szerencsétlen környülállásba,
ezeknek előre rémítő álmok vagyon, azután mell szo-

rulást érznek, nyughatatlanokká lesznek, az ágyban ide 's tova hánykolódnak, még abból gyakran kiesvén álholtakká válnak.

Az ezen okból álhálálba esettnek ábrázatja halavány és csappant, de gyakrabban dagadt és sötét veres vagy kékes. Szemei ki állók, 's valamely szürkés nedvvel fedettek, a' szemfény kivan tágúlva, a' vérekes edények a' test felületén telvék, kiváltkép a' nyakon, a' kék foltos has fel van puffadva, ugyan ilyen foltok találtnak a' test több részein is, különben az egész test rideg.

24. §. Ezen okból álhálálba esnek nem csak a' gyermekek, hanem a' megnöttek is, az asszonyok úgymint a' férjfiak, az erősek szintúgy mint az erőtlenek. A' lélekzésre romlottsága miatt alkalmatlan levegő t. i. nem képes azon elkerülhetlenül szükséges erő vegyítéki folyamat előhozni, melyt a' jólevegő, ez akadályoztatja a' lélekzést, 's ennek megakadályoztatása maga után vonja a' vérkeringésnek megszűnését, melly ismét a' nemesebb részekre a' vértorlódást következteti, 's ez azután szükségképen gutaütést szül.

25. §. A' megfúltak álhálálának kimenetele különbözik, a' gerjesztő okra, a' betegség tartására 's, az ártalmas szerek befolyására nézve. Így p. o. a' kik szénsavban fúlnak el, nehezebben nyerik vissza egészségüket azért, mivel a' szív érzékenysége, és izgékony-sága ezen lég által leghamarébb kimeritetik, hogyha pedig ezen sav kozmás olajjal vagyon egybekötve, akkor leginkább vértorlódásokat okoz, 's ezen két kútfőből igen könnyű az ezen álholtaknál olly gyakran előforduló gutaütésnek eredetét megmagyarázni. Ha gyúló vagy fojtó sav szívattatik fel nagyobb mennyiségben, ezek az életet villám sebeséggel oltják el; a' hol pedig a' gyógmódhoz későn fogunk, vagy a' gyógsze-

reket nem ügyesen használjuk, ott a' beteg hasonlókép elveszett.

26. §. Veszélyben forog az álholtnak élete, ha a' römlött levegőben tovább hagyatik, ezen okból a' rossz-levegőből kiszabadítás minden halaszgatás nélkül történjék, melly segedelem hogy a' szabadítónak bajt ne szerezzen, ha az álholtat szobából kell kiszabadítani, ennek ajtóját és ablakát előbb ki kell nyitni, hogy így a' levegő valamennyire meg tisztúljon; ugyan ezen okból a' pinczébe, mély gödrökbe vagy kutakba vizet öntünk, vagy meggyújtott szalmát vetünk, vagy puskaporral be lövünk, de úgy hogy ez által az álholt meg ne sértessék. Azon ember ki az ilyen rossz levegővel megtelt helyre be megy, igyék előbb egy kis bort vagy pálinkát, 's ezekből egy keveset a' szájában is tartson meg, kössön vagy fogjon a' szája elibe egy Húgyag szesszel megnedvesített rongyot vagy szivacsot, a' többi ruháját pedig előbb eczetbe vagy mész vízbe mártsa. Hogy ha az álholt így a' szabad levegőre kihozatik. 's alkalmas helyre tétetik, hideg vízzel mind egyes részei a' testnek, mind pedig az egész test locsoltassék meg; télen pedig hóval dörzsöltessék. Fújassék levegő a' lehelő műszerekbe, 's hogy ha a' vértorlódások guta ütással fenyegetnének akkor eret kell vágatni.

Ki a' savanyok gőzének felszívása miatt lesz álholtá, annak tartassék Húgyag szesz az orra alá, csepegtessék egy két csepp a' nyelvére is, sőt ha nyelhet, az olvasztott alszénsavas hamag, vagy húgyag szesz kis adagának bevételét rendeljük; a' hol pedig rothadt 's iszapos kipárolgások okozták az álhalált, ott savanyokat használunk, megmoszuk eczettel a' testet, 's ugyan ebből adunk allövetet is. Ha nyelni tud a' gyomrába is eczet töltessék; dörzsöltessék a'

test só savval, hogy ha pedig gyöngeséget veszünk észre ösztönöző gyógyszereket rendeljünk. Kik az ártalmas befolyásoknak hosszabb ideig ki voltak téve, azoknál a' fel élesztéshez csak alig lehet reménység, a' kik pedig elég szerencsések voltak a' römlött levegőből hamar kiszabadítatni, azoknál a' feltámadást csak a' hideg vízzel való meglocsolás után várhatjuk, melly állapotban ugyan azon jeleket fogjuk tapasztalni, melyeket a' felakasztottak felélesztésénél tapasztalunk. Midőn az állhott már egészen magához tért, ekor gyakran nagy alkalmatlanságot okoz neki a' zár görcs, midőn t. i. az alsó ülcsont feszes görcsrel a' felsőhöz szorítatik, mellyet kánforos lének, vagy a' kenetnek elkészített szekfü olajjal vegyített mákonynak bekenése igen hamar meggyógyít. Hogy ha önkényes hányás támadja meg a' beteget, ekor igen sok nyálka szok kiüríteni, a' hol a' hányás magától be nem áll, (ha guta ütést gyanítató jelek nincsenek) ott langyos főzelékekkel kell azt eszközölnünk. Ha betegségek követnék a' feltámasztást, p. o. szédelgés, főfájás, vagy más efélék, azok a' szokott mód szerint gyógyítassanak.

27. §. A' villámtól sújtattak álhalála.

A' villámsújtás (köz beszéd szerint menyköütés) által néha az élet erő annyira kimerítetik, hogy a' feltámasztás egyáltalában lehetetlen; ez akkor történik leginkább, mikor az ember a' villámnak egész súlyát, 's egész testében kénytelen érezni; ekor megfosztatván élet lehetőségétől azon pillanatban öszve rogyik, hogy ha pedig a' villám az embernek csak egy két tagját, 's talán nem is tellycs erejével éri, akkor vagy igen könnyen térítetik vissza az életre, vagy egész életében szélhűdéses esztelen, vagy más eféle köros állapotban kínlódik. A' villámtól sújtott embernek teste mozgékony, némelly részein meg van pörkölve vagy égetve, 's kü-

lönbféle már veres, már pedig kékes foltoktól tarka. Struve említ egy villámtól sújtott asszonyt, ennek mellén a' veres foltok hasonlók voltak azon növényforma alakokhoz, mellyek télen a' befagyott ablakokon látszhatók. A' testnek azon részén pedig hol a' ruha feszesebben áll, a' csontokat öszveúzva találjuk, az orrból vér folydogál, melly a' véredények öszveszagatását bizonyítja. Erre mutatnak a' bonczolás alkalmával a' koponyában levő vérkiöntések is, a' test igen hamar rothadásnak indul.

28. §. Ki a' villám sújtás ellen magát védni akarja következőket teljesítsen: nagy égi háború idején kerülje a' magosb tárgyakat; ú. m. tornyokat, magosb épületeket és magányos fákat, a' szobában akadályoztassa, és kerülje a' léghuzamot, távozzék minden ércztől és faltól, legbiztosabb helye a' szoba közepe, még jobban biztosítja ezen helyet, ha itt üveg lábakon álló székre ül, vagy selyem zsinóron függő ágyba fekszik, vagy magát egy üveg haranggal befüdi. A' szabadban utazó távoztasson elmagától minden érczet, 's húzza meg magát valamelly gödörben, nagy útját lassú lépéssel folytassa. A' kocsin ülő ennek közepét foglalja el, úgy hogy oldalaihoz ne érjen, 's csak lassulépéssel haladjon; a' lovagló pedig lováról szálljon le, 's lovát maga után vezesse. Azon szokást, hol az emberek ágyú lövésekkel vagy harangozással akarják a' közelgető égi háborút elriasztani, mint felette veszedelmest meg kell tiltani. Hogy az emberek házaikat a' villám ellen biztosítsák villámvezetőkkel szokják azokat ellátni, hogy a' villám ezeknek járását kövesse, 's a' házakat sértetlen hagyja. Franklin és Winkler valának elsők; kik czélyirányosabb villámvezetőket kezdének készíteni. Haüch ezek után hordozható villámvezetőt készített, melly az esernyő-

höz hasonlított. Ennek felső végéről egész a földig egy vasdrót lógott le, égháború idején ezen esernyő forma villámvezető a földbe szúratik, 's a menedéket kereső ember alá rejti magát, 's ha az elemek úgy akarják hogy a villám ezen esernyőbe csapjon, az a felülről egész földig lógó vas dróton a földbe fogszaladni.

29. §. Mivel a villám sújtás által lett álholtban az érzékenység és izgékonyosság el vagyon nyomva, ezeknek fölgerjesztésére ösztönzőket kell használni, vér ritkán bocsáttatik, mindazonáltal ama nagyhirű Sprengel említ egy esetet, hol 1819-ben Sz. Iván Havának 14-kén Wittembergában nyolcz villámtól sújtott katonára csak érvágás után tért vissza az életre. Azonban ezen példa mellett is a vérbocsáttás iránt előbbi állításom mellett maradok; fújassék az áholt lélekző műszereibe levegő, loesoltassék meg szeszes nedvekkel, adassanak izgató allövetek, 's használtassék kiváltkép a földdel való befödés, melly ezen esetben számtalantól illy módon ajánltatik: temettessék az áholt egy félábnyi mélységű ujonnan ásott gödörbe úgy, hogy fejjel valamivel magasabban feküdjék, 's ábrázatja szabadon maradjon, mellyet több ízben kell hideg vízzel locsolni, 's ez egy vagy két óráig folytattassék. Hogy ha pedig a most ajánlott szerek sikerrel nem bíztatnának a 10-dik §-nak 4-dik 's 5-dik száma alatt ajánlott hathatós ösztönzőket kell alkalmazni, maga a villány-készület is több esetben szembetűnő haszonnal működött. A nagyhirű Richter említ egy embert, ki a villány sújtás által szélbűdéses állapotba esett, 's midőn a villány-készület által ismét megsújtatnék, ezen bajától megmenekedett.

30. §. A' megfagyottak álhalála.

Ha némelly ember sokáig nagy hidegben van, lassankint minden melegét elveszti, tagjai veresedni, égni, 's fájni kezdenek, míg végre minden érzékenységtől megfosztatva szélhűdéses állapotba esik, ezt lankadtság, elálmosodás, 's végtére álom előzi meg, mellytől elnyomatván, minthogy teste most már az előbbi mozgás által sem izgattatik, 's a' hideg sem szűnik meg további ártalmas befolyását folytatni léleketétől 's vérkerengésétől csak hamar megfosztatva álhalálba esik. Ezen álholtnak teste halavány, hideg, tagjai mint az üveg töredékenyek, ridegek, a' bőr alatt levő nedvek fagyottaknak látszanak, sőt azokban kik álhalálos állapotban hosszabb ideig maradnak a' nagy hidegben még a' belső nedvek is megfagynak, 's minthogy a' hideg a' fagyás által előre a' nedveket kitérítve a' vér edények megrepedeznek, 's valódi halált okoznak.

31. §. Következik ezen álhalál a' testre soká működő nagy hidegre, melly által az éltető melegségétől megfosztatik, 's így az ideg rendszer tehetségét megakadályoztatván a' vér keringésnek megszűnését is maga után vonja, mellynek nyomát a' halavány 's fagyott bőrön látni lehet. Midőn a' test felületén a' vér edények tehetsége megkisebbedik, a' vér a' belső részekre nyomul, következendőképen az agyra is, mellynek nyomatása miatt kénytelen az ember az álomnak engedni. A' megfagyottak bonczolásánál az agynak 's más részeknek vér edényei gyakran megrepedezve vagy elszakadozva taláztatnak; 's ha a' vér edények megrepedése vagy elszakadása történik a'kor hasztalan minden felélesztői fáradozás, egyéb esetekben pedig a' megfagyottat sokszor álhalálos állapotjának harmadik napján is fel lehet támasztani.

32. §. Hogy a' hidegnek veszedelmes következe-
sei eltávoztassanak, a' gyermeket a' hideghez már kis-
ded korában kell szoktatni, ezen okból igen jó a' cse-
csemős korontúl a' gyermeket gyakrabban hideg víz-
zel megmosni, nyáron pedig a' folyóvizekben füröszt-
teni, a' fejnek pedig hideg vízzeli mosása reggelenként
a' csúz, főfájás, nátha, 's különbféle gyuladás ellen
mindenkorú embert védelmez. A' felette meleg bőr-
és posztó ruhák az egészségnek nem használnak, mert
az ezekhez szokott test a' legkisebb hideget sem tűr-
heti. Ha nagyobb hideget kénytelenítünk eltúrni al-
kalmás ruhával védelmezzük testünket, némelly része-
ket pedig ú. m. az orrt, füleket, kezeket és lábokat
faggyúval kenjük meg, kerülni kell a' részegséget,
mindazonáltal a' szesz italali mértékletés élés a' hi-
deg erejének igen ellenáll. Javasolja ezt Wiedemann
is, ajánlja továbbá, hogy egy darabb kánfort tartsunk
a' szájban, 's a' henye veszteglést mint valami felette
veszedelmest kerüljük. Hogy ha pedig a' testnek va-
lamelly részei mind ezek mellett is megfagynának,
a' fagyott részt meleggel ne orvosoljuk, mert hóval
kell azt dörzsölni, vagy jeget reá felrakni, hogy ha
pedig ezekhez nem juthatnánk hideg vízzel burogatni.
Hasznos a' borszesszel való burogatás is, vagy magá-
nyosan, vagy pedig tojássárgájával vegyítve, ide tar-
tozik a' só savas szesz is, és a' mákony festvény.

33. §. A' megfagyottak feltámasztásában töreked-
nünk kell, hogy a' megfagyott nedveket folyókká te-
gyük, hogy az elvesztett állati melegséget kipótoljuk,
's hogy a' lélekzést, és vérkeringést előmozdítsuk.
Ezen czélunk elérésére a' megfagyottat a' levegő já-
rásától szabad helyre kell vitetnünk, a' levetkeztetés-
nél vigyáznunk kell, hogy az üveg gyanánt töredé-
keny tagok még ne sértessenek, takartassék hóba, vagy

igen hideg vízbe tétessék (ábrázatját mindazonáltal szabadon hagyva) vagy hideg vízzel mosattassék, 's a' rideg tagok meghajtásában lassanként próbák tétessenek. Hogyha már egyszer a' tagok hajléthatók, tétessék hideg ágyra, vagy takartassék hideg gúnyákba, 's próbáltassék a' levegő befújás is. Ezen állapotban vitessék az álholt egy mérsékelve melegített szobába, 's vagy hóval vagy pedig hideg vízbe mártott szivaccsal dörzsöltessék. Adassanak egy kevés olajból 's korpa főzetből álló vegyítékekkel allövetek is. Went ezután hideg vizet ajánl cseppegtetni a' szív gödörbe, 's a' testnek olajjal való dörzsöltetését javasolja. Ezen gyógmódot mindaddig kell folytatni, még a' visszatérő életnek jeleit nem látjuk, ezek után először langy, később pedig melegebb fürdöket használjunk. Ha az álholt az életre egészen visszatért langy székfü, méhfü, vagy hársfa virág főzelék adassék. Ösztönző szerek, vagy érvágás itt igen ritkán szükségesek.

34. §. Az új szülöttek álhalála.

A' jól kifejlett újszülöttet, ha rajta az élet és halál jeleit nem látjuk, álholtnak nevezzük. Ennek képe, 's egész bőrének színe veres zöldes, vagy halavány, nem mozog, nem vesz lélekzetet, a' szívnak, köldök zsinórnak, 's homlok úternek verése nem éreztetik, az alsont lelóg és gyakran a' nyílt végbélből gyermek szurok folydogál.

35. §. Ezen álhalálnak oka résszerént az anya betegeskedésétől a' terhesség alatt, résszerént a' medenczének szük voltától, résszerént más a' szülés alkalmával előforduló környülményektől függ. Tagadhatatlan, hogy némelly anyáknak veszedelmes szokása az ártatlan magzatot álhalálba ejtheti, így p. o. mértékletlenség az elhálásban a' terhesség idején, az evésben, ivásban, lo-

raglásban, tánczban, ide tartoznak a' hasat öszveszoritó ruházatok is. Ártalmas befolyással hatnak a' magzatra az anyának kivált azon betegségei, mellyek a' nemesebb nedvek veszteségéből, vagy részek feloszlásából támadnak, a' medenczének szűkléte vagy átáljában, vagy csak a' gyermek fejére nézve, időelőtti, nehéz, vagy soká tartó szülés, a' gyermek fejének a' medenczébe szorulása, a' köldök zsinórnak nyomása, elszakadása, körültekeredése, vagy meghütése, a' takonyiak vagy a' gyermekviznek megszaporodása a' gyermek szájában, a' bábának a' szülésnél ügyetlen kezei és többmás okok helyeztethetik az új szülöttet a' szélhűdés vagy ájulás jelei alatt megjelenő álhalálba.

36. §. Ezen bajnak kimenetelét az ok, a' szenvedés hosszabb vagy rövidebb ideje, és a' gyógy mód minéműsége határozza el. Hol az ájulás szélhűdésbe ment által ott a' felélesztéshez reménységünk nem lehet, a' többi esetekben pedig az alkalmazatos gyógy mód, a' munkálkodásban való állandóság, és a' rögtöni segedelem már több álhalálban levő újszülöttet térített vissza az életre.

37. §. Az újszülöttnak nyújtandó segedelem az álhalál minéműségéhez legyen alkalmaztatva; ezen okból, ha az újszülött jól ki van fejlődve, ha duzzadt képű v. kékes színű, vagy a' hol a' köldök zsinórnak körültekeredése vagy az újszülött fejének megszorulása okozta az álhalált, ott a' még le nem kötött köldökzsinórból egykét latnyi vért kell bocsáttani, a' száj és az orrt a' takonytól meg kell tisztítani, a' lélekző műszerekbe levegőt fújni, az újszülöttet hideg vízzel megfecskenyezni, a' szívgödörbe hideg vizet csepegtetni és gyöngenyálkás allöveteket adni. A' hol pedig a' gyengeség okozott álhalált, ott vért senki se merészeljen bocsáttani, az új szülöttet az anyával való egybeköttetésben tovább kell hagyni, 's ezen okból a' szülés után azonnal a'

köldök zsinór se leneköttessék, se elne vágassék, feküdjék az újszülött az anya nemző részei előtt mind addig míg a' szülep ki nem jön, 's minekutána a' száj megtisztítatott fujassék levegő a' lehelő műszerekbe. Tétessék az újszülött a' szüleppel együtt meleg földőbe, 's a' szüleptől csak a'kor választassék el ha már az életnek jeleit adta. Hogy ha pedig az élet jelei nem mutatkoznának, tétessék az újszülött egy melegített ágyba, 's hogy ha itt további tartatása után sem éledne fel, halottak tartassék.

T h e s e s .

1. Crescente cultura crescit morborum numerus, hinc maior medicorum necessitas.

2. Analysis chemica non sufficit ad eruendas proprietates medicas aquarum mineralium.

3. Mors vera ab Asphyxia difficulter dignoscitur.

4. Sedes inflammationis praecipua est in systemate vasorum capillarium.

5. Complures morbi sexus utriusque ab educatione mala repetendi.

6. Vitalitas partis morbosae exaltata constituit inflammationis causam proximam.

7. Imaginatio feracissima morborum scaturige, sed et in tractandis morbis haud spernendum remedium.

8. Rectum artis chirurgicae exercitium etiam cognitiones medicas requirit.

9. Lactatio sanitati, et pulchritudini matrum nihil obest.]

10. Phlebotomia, et Emeticum recte adhibita potentissimis et utilissimis pharmacis adnumeranda.

11. Vaccina est unum e praecipuis tuendae frequentiae populi adminiculis.
